

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

TÜSEV
Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
Third Sector Foundation of Türkiye

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2022-2023 Sivil Toplum Vizyon Belgesi ve Eylem Planı Kapsamında Kamu-STK İlişkileri

Vaka İncelemesi

Aralık, 2024

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
2022-2023 Sivil Toplum Vizyon Belgesi
ve Eylem Planı Kapsamında
Kamu-STK İlişkileri

Vaka İncelemesi

Aralık, 2024

Bu vaka incelemesi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2022-2023 Sivil Toplum Vizyon Belgesi ve Eylem Planı [bundan sonra Vizyon Belgesi ve Eylem Planı olarak anılacaktır] ekseninde sivil toplum kuruluşlarının (STK) merkezi düzeyde karar alma süreçlerine katılımını değerlendirmeyi amaçlamaktadır.¹ Türkiye'nin, birçoğunda üye ülke olarak yer aldığı uluslararası örgütlenmeler ve sivil alanı izleyen STK'lar tarafından, yurttaşların ve sivil toplum kuruluşların karar alma süreçlerine etkin, anlamlı ve sistematik katılımını teşvik etmek amacıyla oluşturulmuş ilke ve standartlar, bu incelemenin temel dayanağını oluşturmaktadır.

Bu çalışma için Vizyon Belgesi ve Eylem Planı'nın seçilmesinin başlıca nedeni, ulusal ölçekte kamu-STK iş birliği ve sivil toplumun politik kararlara katılımını artırma kapsamında 2022-2023 yıllarında yürürlüğe giren tek politika belgesi olmasıdır. Ayrıca merkezi düzeyde politikaların tasarlanması ve uygulanmasında STK'ların katılımına dair standartlar belirleyen bir politika belgesinin ve eylem planının oluşturulmasında etkin ve kapsayıcı bir katılım sürecinin ne ölçüde yürütebildiği sorusuna yanıt aramak, katılımcı demokrasi uygulamalarının yerleşik ve yaygın şekilde kabul görmesi için atılması gereken adımları tespit etmeyi kolaylaştıracaktır. Bu soruyu veriye dayalı bir analiz ile yanıtlayabilmek amacıyla, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bilgi edinme başvurusu ile sorular iletilmiş, Vizyon Belgesi ve Eylem Planı'nın geliştirilmesi ve uygulanmasından sorumlu birim ile görüşülmüştür. Görüşme akabinde Vizyon Belgesi ve Eylem Planı'nın hazırlık ve uygulama sürecine dahil olan akademisyenler, kamu kuruluşları ve STK'lar hakkında daha detaylı bilgi edinmek ve görüşmeleri çeşitlendirmek amacıyla bakanlığa yazılı talepte bulunmuş ancak olumlu yanıt alınamamıştır. Bunun sonucunda, analiz büyük oranda Vizyon Belgesi ve Eylem Planı'nın hazırlık ve uygulama süreçleri hakkındaki açık kaynaklı bilgi ve belgelere dayanarak hazırlanmıştır.

Günümüzde sivil toplum kuruluşlarının (STK) toplumsal eşitsizlik ve ayrımcılıklarla mücadelede, kamusal hesap verebilirliğin sağlanmasında, hukuki güvenlik, insan hakları ve demokrasinin korunmasındaki rolü giderek önem kazanmaktadır. Bu rolün icrası, örgütlenme özgürlüğü ve sivil katılımın önündeki engellerin kaldırılması, kamu-STK ilişkilerinin geliştirilmesinde yapılandırılmış yaklaşım ve modellerin benimsenmesiyle mümkündür. Sürdürülebilir diyalog ile iş birliğini güvence altına almak ve nihayetinde karar alma süreçlerini demokratik ve katılımcı kılmak amacıyla Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi, Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT), Avrupa Birliği (AB) gibi pek çok uluslararası kuruluş ve örgütlenme rehberler, tavsiyeler, ilkeler geliştirmiştir. Bu belgeler merkezi/yerel yönetim düzeyleri veya seçimli/seçimsiz süreçler açısından sivil katılıma dair temel usul ve standartları geliştirmeyi hedefleyebildiği gibi, toplumsal veya siyasal alana erişimde ayrımcılığa uğrayan kadınlar, engelliler, çocuklar, göçmenler gibi sosyal grupların karar alma süreçlerine katılımına da odaklanabilmektedir. İlke ve standartların oluşturulmasında izlenen bir diğer yöntem ise, çevresel haklar veya bütçeleme gibi tematik bir alana dair kararların alınmasında izlenecek adımların tanımlanmasıdır. Toplumsal ve teknolojik gelişmeler ile özellikle 2000'li yıllarda temsili demokrasi ve kamu kurumlarına karşı artan şüpheliğin sonucunda katılım mekanizmaları kadar standartları da çeşitlenmiş ve dönüşmüştür. E-katılım ve hibrit yöntemlerle karar alma süreçlerini demokratikleştirmek ve kararlara daha çok yurttaşın etki edebilmesini sağlamak üzere çok çeşitli araçlar geliştirilmiştir. Öte yandan geliştirilen yaklaşım, yöntem ve araçların sivil alanın korunması ve sivil toplumun gelişimi için elverişli ortamın yaratılmasıyla bağının giderek daha güçlü şekilde kurulduğu görülmektedir.

1 Bu vaka incelemesi, kamu-STK ilişkileri üzerine hazırladığımız iki yayından oluşan serinin ilkidir. İkinci inceleme, Karabağlar Kent Konseyi'ni yerel düzeyde kamu-STK iş birliği örneği olarak ele almakta ve kent konseylerinin yerel katılım mekanizmaları olarak işlevini bu örnek üzerinden analiz etmektedir.

Tablo 1. Katılım hakkında ilişkin uluslararası ilkeler, yaklaşımlar ve araçlara örnekler

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği	Kamusal Konulara Katılım Hakkının Etkin Kullanılmasına Dair Devletler İçin Kılavuz ²
Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)	Vatandaşların Katılımı İçin Kılavuz ³
Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi	Politik Karar Alma Süreçlerine Sivil Katılım Rehberi ⁴
Avrupa Konseyi Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri Konferansı	Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri ⁵
Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı	Engelli Kişilerin Politik Katılımını Desteklemek İçin Kılavuz ⁶

Kamu-STK iş birliği ve katılım hakkının etkin kullanımına dair oluşturulan uluslararası belgelerde farklılıklar bulunmasına rağmen, sağlıklı ve anlamlı bir diyalog için bazı ilkelerde ortaklaşmaktadır:

- » Açık ve net bir dil ve tüm grupların sürece ve gerekli/ilgili bilgilere erişebilmesini sağlayacak iletişim kanallarının ve mekanizmaların kurulması
- » Şeffaflık ve karşılıklı güvenin inşası
- » STK'ların bağımsızlığının tanınması ve eleştirel görüşlerin paylaşılabileceği koşulların yaratılması
- » Ayrımcılık yapmama ve kapsayıcılık için gerekli tedbirlerin alınması
- » Hazırlık, istişare, ortaklık ve değerlendirme süreçlerinde hesap verebilirliği sağlayacak adımların oluşturulması ve uygulanması

Bu ilkeler doğrultusunda karar alma sürecine dahil edilecek paydaşları belirlerken başvuru usul ve kriterlerin açık ve net olması, ilgili bütün

tarafların fikirlerini ifade etmeye olanak bulması beklenmektedir. Hedef grupların konu hakkında yeterli bilgilere zamanında erişebilmesi ve konunun ilgili tüm kesimler için anlaşılır olması için bildirim ve çift yönlü iletişim kanallarının kurulması ve bu kanalların ilgili bütün hedef grupların ihtiyaçlarını karşılayabilmesi gerekmektedir. İlgili bilgi ve belgelerin incelenmesi ve görüşlerin hazırlanması için yeterli süre verilmelidir. Katkıların farklı yollarla sunulabilmesi için araçlar çeşitlendirilmeli, gelen görüşlerle ilgili değerlendirme kısıtları kamuoyuna açıklanmalı ve geribildirim mekanizmaları oluşturulmalıdır. Katılımının nedenleri, sonuçları ve toplanan görüşlerin nihai politika/karar üzerindeki etkileri değerlendirilmelidir. Bu değerlendirmelerin sonuçları hem istişarenin paydaşları hem de kamuoyuyla paylaşılmalıdır. Benzer şekilde kamu kurumları ile STK'lar arasında kurulacak ortaklıkların çerçevesi kamuoyuna açık, anlaşılır ve hesap verebilirliği temin eden kurallar ve araçlarla belirlenmelidir.⁷

2 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR), Guidelines for States on the effective implementation of the right to participate in public affairs, 2018. https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/PublicAffairs/GuidelinesRightParticipatePublicAffairs_web.pdf

3 Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), OECD Guidelines for Citizen Participation Processes, 2022. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/09/oecd-guidelines-for-citizen-participation-processes_63b34541/f765caf6-en.pdf

4 Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Politik Karar Alma Süreçlerine Sivil Katılım Rehberi, 2017. https://tusev.org.tr/wp-content/uploads/2024/06/Avrupa_Konseyi_Politik_Karar_Alma_Sureclerine_Sivil_Katilim_Rehberi_Cevirisi.pdf

5 Avrupa Konseyi Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri Konferansı (USTÖ), Sivil Toplumun Karar Verme Sürecine Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri (Gözden Geçirilmiş Versiyon), 2019. <https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-09/usto-karar-verme.pdf>

6 Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı, Guidelines to Promote the Political Participation of Persons with Disabilities, 2019. <https://www.osce.org/files/f/documents/b/6/414344.pdf>

7 Kamu-STK iş birliğinin ve sivil katılım ortamının niteliğini değerlendirmek için bu çalışmada başvuru izleme araçları, standartlar ve göstergeler için bakınız: Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), Sivil Toplum İzleme Matrisi: Sivil Toplumun Gelişimi için Elverişli Ortamın İzlenmesi Uygulama Rehberi, https://tusev.org.tr/wp-content/uploads/2013/08/izleme_matrisi_rehberi_doc_23_08_2013.pdf Komşuluk ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü (DG NEAR), Genişleme Bölgesindeki Sivil Toplum AB Desteği için Komşuluk ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü Rehberleri, 2021-2027. <https://tacso.eu/download/50/dg-near-guidelines-for-eu-support-to-civil-society-in-the-enlargement-region-2021-2027/7843/eu-guidelines-for-support-to-civil-society-in-the-enlargement-region-2021-2027-tr.pdf>

Ulusal ölçekte kamu-STK iş birliği ve sivil toplumun politik kararlara katılımını artırmaya dair hedef ve tedbirleri belirleyen en önemli belgelerden biri kalkınma planlarıdır. 2019-2023 yıllarını kapsayan 11. Kalkınma Planı'nın hazırlık aşamasında ilk kez Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Özel İhtisas Komisyonu kurulmuştur. Komisyon toplantılarında, STK'ların güçlenmesinin yanı sıra yerel ve ulusal düzeyde karar alma mekanizmalarına katılımlarını teşvik edecek düzenlemeler de bir başlık olarak yer almıştır. 2018 yılında yayımlanan Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda, kamu kurum ve kuruluşlarının kanunlarında, STK'larla ilişkilerin tanımlanması ve STK'ların gelişimi, güçlenmesi ve desteklenmesi için çerçeve mevzuat hazırlanması uygulama stratejileri arasında yer bulmuştur.⁸ Nitekim "Sivil Toplum", 11. Kalkınma Planı'nda "Demokrasi ve Yönetişim Sektörü" altında bir alt sektör olarak kabul edilerek STK'ların kamusal politikaların geliştirilmesi ve karar süreçlerine etkin katılımı ile kamu-STK iş birliğinin ve diyalogunun geliştirilmesine vurgu yapılmaktadır. Bu yaklaşım 2024-2028 yıllarını kapsayan 12. Kalkınma Planı'nda da sürdürülmüştür. Kalkınma planları uygulayıcı kamu idaresinin hangi amaç, hedef ve tedbirleri hayata geçirirken STK'larla iş birliği yapacağını da tanımlamaktadır. Bu kapsamda kültür sanat, göç, eğitim gibi alanlarda ve kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, gençler, yoksullar gibi sosyal politikanın öznesi sayılan gruplara yönelik politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasında STK'larla iş birliği öne çıkmaktadır.

Öte taraftan, STK'ların gelişimi ve güçlenmesine, kamu-STK ilişkilerinin ve sivil toplumun karar alma süreçlerine katılımının yapılandırılmasına özgülenmiş bir ulusal strateji, davranış ilkesi veya uygulama rehberi bulunmamaktadır. Gerek mevzuat gerekse kalkınma planları STK'ların karar alma süreçlerine katılımının planlanmasında kamu

idaresine geniş bir takdir yetkisi tanımaktadır. İçişleri Bakanlığı'na bağlı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü 2021-2022 yıllarında Sivil Toplum Stratejisi ve Eylem Planı (2023-2027) oluşturmak amacıyla çalışsa da bu hedef 2024 yılı sonu itibarıyla hayata geçirilmemiştir.

11. Kalkınma Planı hedefleri doğrultusunda 2022-2023 yıllarında bu kapsamda yürürlüğe giren tek politika belgesi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hazırlanan 2022-2023 Sivil Toplum Vizyon Belgesi ve Eylem Planı'dır. Vizyon Belgesi ve Eylem Planı metninde belirtilen amaçlar:

- » Sivil toplumun sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar alanında kapasitelerinin ve yetkinliklerinin geliştirilmesine yönelik ihtiyaç, beklenti ve isteklerini etkili bir şekilde tespit edip bunları karşılayabilecek bir alt yapı oluşturulması
- » Sivil toplumun bakanlığın sorumluluğunda bulunan alanlardaki faaliyetlerinin etkinleştirilmesi ve güçlendirilmesi
- » Bakanlığın politika, program ve hizmetlerinin sivil toplum ile birlikte, müşterek bir bakış açısıyla geliştirilmesi
- » Bakanlık - sivil toplum iş birliğinin etkinliğini ve verimliliğini artırarak sosyal hizmet ve sosyal yardımların niteliğinin ve niceliğinin güçlendirilmesidir.⁹

Bu amaçlar doğrultusunda benimsenen 5 ana hedef ise:

- » Politika geliştirme süreçlerine sivil toplumun etkin katılımının sağlanması
- » Bakanlık - sivil toplum iş birliğine ilişkin ikincil mevzuat çalışmalarının yapılması
- » Bakanlık - sivil toplum iş birliği kapsamında dijitalleşmenin geliştirilmesi

8 [Mülga] Kalkınma Bakanlığı, 11. Kalkınma Planı (2019-2023) Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2018. [2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçişin ardından kalkınma planlarının hazırlığı Cumhurbaşkanlığı bünyesinde oluşturulan Strateji ve Bütçe Başkanlığına devredildi.]

<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/KalkinmaSurecindeSivilToplumKuruluslariOzellhtisasKomisyonuRaporu.pdf>

9 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sivil Toplum Vizyon Belgesi ve Eylem Planı 2022-2023.

<https://www.aile.gov.tr/media/100877/aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanligi-sivil-toplum-vizyon-belgesi-ve-eylem-planı-2022-2023.pdf>

» Sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar alanında sivil toplum kuruluşlarının kapasitesinin güçlendirilmesi

» Gönüllülüğün teşvik edilmesidir.

Bu hedeflere ulaşmak amacıyla eylem planı içinde 28 faaliyet alanı belirlenmiştir. Bu politika belgesinin oluşturulmasında ve uygulanmasında benimsenen ilkeler ise, katılım hakkının kullanılmasına dair uluslararası standartlarla uyumlu şekilde katılımcılık, çoğulculuk, meşruiyet, şeffaflık, hesap verebilirlik, karşılıklı saygı ve eşitlik olarak tanımlanmıştır.

Vizyon Belgesi ve Eylem Planı için hazırlıklar 2021 yılının sonunda "Sivil Toplum Buluşmaları" ile başlamıştır. Bu çerçevede, 215 STK temsilcisinin katılımıyla "kadın, çocuk, göç ve insani yardım, engelli ve yaşlı, şehit yakınları ve gaziler" temaları altında, Ankara, İstanbul, Hatay ve Batman'da 5 buluşma düzenlenmiştir. Bu toplantılarda bakanlık görevlilerinin yanı sıra akademisyenlerden de destek alındığı bilinmektedir. Buluşmaların temel konusu, iş birliği alanlarının tespit edilmesi ve odak grup çalışmalarıyla yarı yapılandırılmış sorular kullanılarak "mevzuat", "sistem güçlendirme" ve "koordinasyon" başlıkları altında istişareler yürütülmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Hazırlık aşamasında katılımcılığı artırmak için benimsenen bir diğer yöntem 500 STK temsilcisiyle anket çalışmasıdır. Anket çalışmasının "sosyal hizmetler alanında faaliyet gösteren Federasyon, Konfederasyon, Birlik, Platform gibi birçok sivil toplum kuruluşunu çatısı altında toplayan 18 farklı oluşumun temsilcileri" ve "sivil toplum kuruluşları ile iş birliği halinde faaliyet, protokol veya proje yürüten bakanlık merkez teşkilatı yöneticileri" ile yapılan derinlemesine görüşmelerle desteklendiği ifade edilmektedir. Farklı yöntemlerle toplanan görüşler ise Durum Değerlendirmesi Raporu'yla analiz edilmiş ancak bu rapor kamuoyuyla paylaşılmamıştır. Bu bakımdan, STK'lar ve süreci takip eden kişi ve kuruluşların görüşlerinin ne

şekilde değerlendirildiği hakkında yeterince bilgilendirilmediği görülmektedir. Ayrıca, TÜSEV'in; söz konusu rapor, görüş alınan STK'ların listesi ve davet edilen STK'ların seçiminde kullanılan kriterler hakkında bilgi talebi ise bakanlık tarafından karşılanmamıştır. Açık kaynak araştırmasının sonucunda elde edilen veriler ışığında, özellikle sivil toplum buluşmalarına katılan STK'ların yoğunluklu olarak hükümet politikalarıyla uyumlu bir vizyonla çalışanlardan oluştuğu, bakanlığın faaliyet alanlarında önemli çalışmaları bulunan ancak genel olarak bakanlığın politikalarına eleştirel yaklaşan STK'ların ise bu buluşmalarda yer almadığı görülmektedir. Anket çalışması ve nitel araştırma kapsamındaki görüşmelere katılan STK'larla ilgili açık kaynaklardan veri elde edilememiştir. 2025-2027 yıllarını kapsayan Sivil Toplum Vizyon Belgesi ve II. Eylem Planı hazırlık sürecinde ise Eylül 2024'te Durum Değerlendirme ve Beklenti Raporu'nun Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı internet sitesinde yayınlanması ve raporda 2022-2023 Vizyon Belgesi ve Eylem Planı'nın uygulamasına dair değerlendirme ve bulguların özetlenmesi olumlu bir gelişmedir ancak istişareler esnasında açıklık, şeffaflık, eşit ilişki kurma ve geri bildirim mekanizmalarını etkin kullanma işlevlerini tam olarak karşılamamaktadır.¹⁰

Vizyon Belgesi ve Eylem Planı'nın hayata geçirilmesinde önemli faaliyetlerden biri 2021 yılında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı altında STK'lar, üniversiteler, uluslararası kuruluşlar, özel sektör gibi paydaşlarla iş birliği ve projeler geliştirmek ve uygulamak amacıyla kurulan Sosyal Taraflarla İş Birliği Kurulu'nun çalışmalarına başlaması olarak belirlenmiştir. Kurul, 2022 yılında aile danışmanlığı hizmetinin kapasitesinin güçlendirilmesi, çocuklara yönelik hizmetlerde sosyal taraflarla iş birliğinde standartlar ve politikaların belirlenmesi, kadının güçlenmesi konusunda iş birliğinin artırılması gündemleriyle 22 kişinin katılımıyla bir kez toplanmıştır. 2023 yılında yapılan toplantıda ise deprem sonrası iyileştirme faaliyetleri ile aile ve çocuk gündemleri ele alınmış, toplantıya 41 kişi

katılmıştır.¹¹ Sosyal Taraflarla İşbirliği Kurulu Görev ve Çalışma Yönergesi'ne göre Kurul'da yer alacak STK'lar bakanlık altındaki Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından belirlenmekte ve bakan onayıyla dahil edilmektedir. STK'ların seçiminde göz önüne alınan ölçütler STK'nın bir statüsü olup olmadığı, üye sayısı, mali büyüklüğü, ulusal ve uluslararası fonları kullanarak yürüttüğü projelerin sayısı, şube ve temsilcilik sayısı ile yerel ve ulusal düzeyde toplumun sorunlarına çözüm üretecek faaliyetlerde bulunmasıdır.¹² Ancak seçilen STK'ların listesi kamuoyuyla paylaşılmamaktadır. Türkiye'de sınırlı sayıda STK kamu yararına çalışan dernek ve vergi muafiyeti tanınan vakıf statülerine sahiptir ve bu STK'lar Türkiye sivil toplumunun çeşitliliğini ve görüşlerini yeterince temsil etmemektedir. Statülere başvuru için sağlanması gereken koşullar sınırlayıcı, başvuru değerlendirme kriterleri ve prosedürleri yeterince açık ve objektif değildir. Ek olarak, üye tabanlı örgütlenme ve finansal kaynaklara erişimde karşılaşılan zorluklar gibi faktörler de göz önüne alındığında kurula seçilen STK'lar için belirlenen ölçütler kapsayıcılık, çoğulculuk, bağımsızlık, şeffaflık gibi uluslararası standartlarla örtüşmemektedir.

Eylül 2024'te yayınlanan Sivil Toplum Vizyon Belgesi 2022-2023 Eylem Planı Gerçekleşme Raporu'na göre 5 farklı hedef çerçevesinde STK'ların katıldığı tematik etkinlikler ve buluşmalar sonucunda bakanlığın farklı çalışma alanlarına ilişkin kılavuz, eylem planı gibi politika metinleri ve yönerge, yönetmelik gibi düzenleyici mevzuat hazırlanmıştır. Rapor, STK'ların kapasitelerinin güçlenmesi için düzenlenen eğitimler ve bakanlık faaliyetlerinin yaygınlaştırılması amacıyla yürütülen iletişim çalışmaları hakkında da bilgi vermektedir.¹³ Eylem planı performans gösterge sonuçlarına bakıldığında politika belgelerinin ve düzenleyici mevzuatın oluşturulmasında STK'larla diyalog ve istişarenin

standart bir yöntem olarak benimsenmesi açısından eylem planının niceliksel düzeyde başarıya ulaştığını söylemek mümkündür.

İstişare ve karar verme süreçlerine STK'ların nitelikli ve anlamlı katılımı açısından değerlendirildiğinde ise, STK'ların belirlenmesinde adil ve şeffaf bir seçim yönteminin yanı sıra istişarelere katılma fırsatı bulan STK'larla eşit, sürdürülebilir ve çift yönlü iletişimi güvence altına alacak açıkça tanımlanmış usul ve standartlara ihtiyaç olduğu görülmektedir. İstişare toplantıları STK'ların hazırlanmasına imkan verecek bir zaman öncesinde duyurulmamakta ve STK'lar davet usulü ile belirlenmektedir. Bazı STK'lar faaliyet alanlarındaki istişare toplantılarından son dakika haberdar edildiklerini, katılımı kolaylaştırmak için (örneğin seyahat için) bütçe ayrılmadığını, bazı STK'lar ise toplantılardan hiç haberdar edilmediklerini aktarmaktadır. Çoğu zaman taslakları incelemek ve görüş hazırlamak için yeterli zaman (en az 15 gün) verilmediği, taslakların farklı aşamalarının dileyen herkesin erişimi olacak şekilde yayınlanmadığı anlaşılmaktadır. STK'lara görüşlerinin nasıl ve ne ölçüde dikkate alındığını veya bazı önerilerin neden dikkate alınmadığını açıkça bildiren çift yönlü bir geribildirim mekanizması bulunmamaktadır.

Eylem planının izleme ve değerlendirmesi için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı'nın ana yürütücü olduğu ve eylem planındaki faaliyetlerden sorumlu diğer bakanlık birimlerin temsilcilerinden oluşan İzleme ve Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur. Kurulda STK temsilcilerine yer verilmemiştir ancak STK'ların katılımıyla değerlendirme toplantıları düzenlenmiştir. Ayrıca hem uygulamanın etkisinin hem de konu ve hedeflerin değerlendirilmesi amacıyla UNICEF teknik desteğiyle ve Prof. Dr. Emine ÖZMETE ile araştırma ekibi Dr. Melike PAK ve

11 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sivil Toplum Vizyon Belgesi 2022-2023 Eylem Planı Gerçekleşme Raporu, 2024. <https://www.aile.tr/media/182004/stvb-2022-2023-eylem-planı-gerceklesme-raporu.pdf>

12 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sosyal Taraflarla İşbirliği Kurulu Görev ve Çalışma Yönergesi, 2021. <https://www.aile.gov.tr/media/95217/sosyal-taraflarla-is-birligi-kurulu-gorev-calisma-usul-ve-esaslari-hakkinda-yonerge.pdf>

13 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sivil Toplum Vizyon Belgesi 2022-2023 Eylem Planı Gerçekleşme Raporu, 2024. <https://www.aile.tr/media/182004/stvb-2022-2023-eylem-planı-gerceklesme-raporu.pdf>

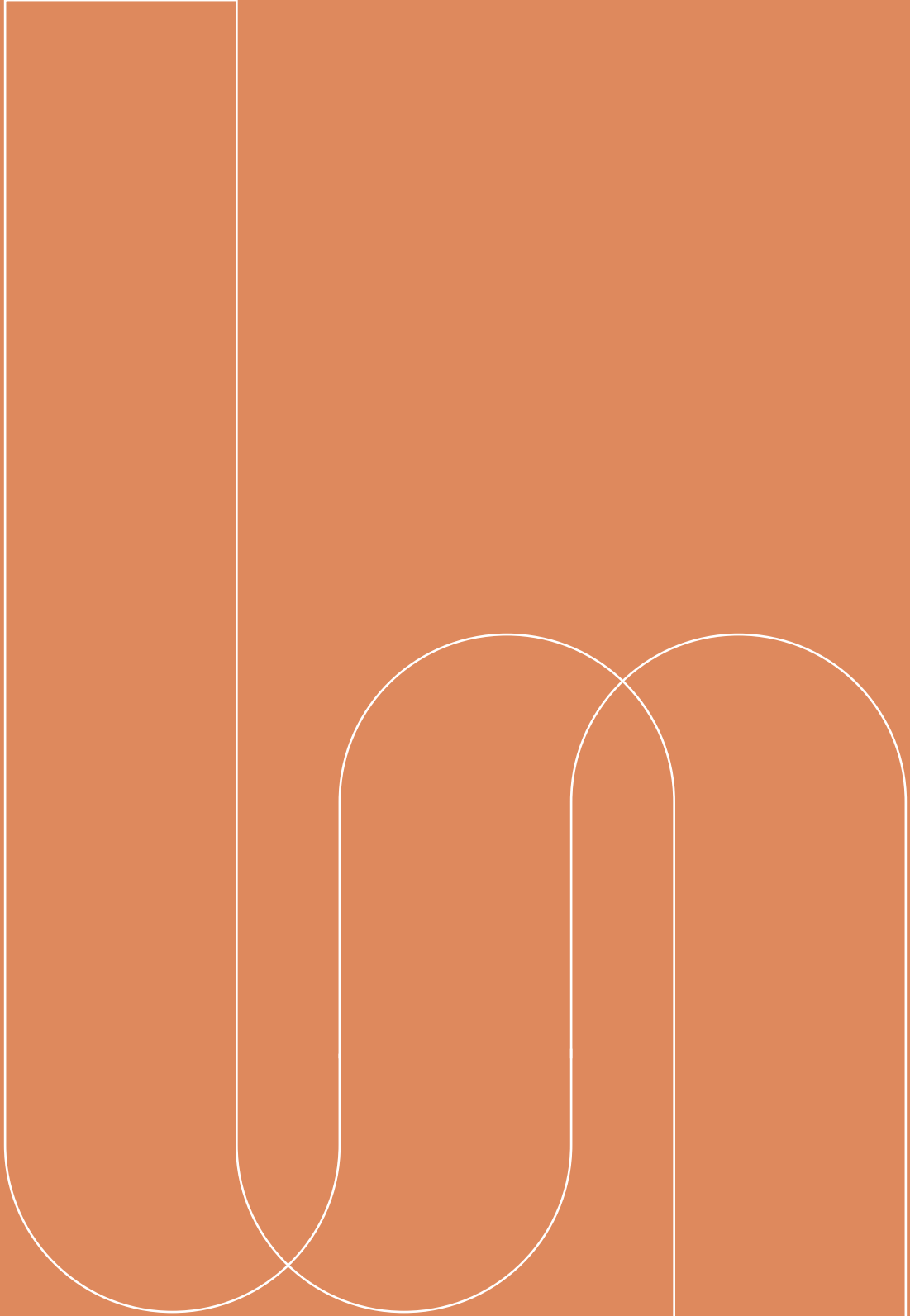
Dr. Serdarhan DURU tarafından anket çalışması ve derinlemesine görüşmelerin birlikte kullanıldığı bir araştırma yapılmıştır. Araştırma raporu kamuoyuyla paylaşılmamıştır ancak Sivil Toplum Vizyon Belgesi ve Eylem Planı (2025-2027) Durum Değerlendirme ve Beklenti Raporu'nda, araştırma bulguları sınırlı şekilde özetlenmektedir.¹⁴ Araştırma sonuçlarına göre, STK temsilcilerinin yaklaşık %85'i bakanlık ile STK'lar arasında iş birliğini düzenleyecek ikincil mevzuatın gerekliliğine işaret etmektedir. Ayrıca iş birliği ve istişare süreçlerine dair STK temsilcilerinin sırasıyla sürdürülebilirlik (%66,2), kapsayıcılık (%55,8), şeffaflık (%55,8), iş birliği ve koordinasyon (%50,6), hesap verilebilirlik (%40,3), eşitlik (%36,4), gönüllülük (%28,6) ve fırsat eşitliği (%27,3) ilkelerini önemli gördükleri paylaşılmaktadır. Nitel bulgularda ise Vizyon Belgesi ve Eylem Planı'nın STK'lar ile iş birliğini geliştirmeye yönelik belirli bir çerçeve çizdiği, kamunun ve STK'ların bu konudaki fikirlerinin olgunlaşmasına katkı sağladığı belirtilmiştir. Eylem planlarının hazırlanmasında STK'ların görüşlerinin alınması, bakanlığın iş birliğine açık olması ve tematik toplantılar düzenlemesi, protokoller için standart metinlerin oluşturulması, ortak bir bakış açısının geliştirilmesi önemli çıktılar arasında sayılmıştır. Ayrıca yönetmelik ve yönergelerde sivil topluma atıf yapılmasının iş birliği için zemin hazırladığı da yer verilen önemli bir diğer görüştür. Etki değerlendirme aşamasında 2025-2027 yıllarını kapsayacak II. Eylem Planı'nın amaç, ilke ve hedeflerine yönelik de görüş alınmıştır. Eylem planının izleme ve değerlendirmesine dair bir çerçeve sunan bu raporda, sivil toplumun karar alma süreçlerinde daha fazla yer almasının pozitif etkilerine yer verildiği ölçüde, sürecin eksikliklerine ve olası eleştirilerin işaret ettiği bulgulara yer verilmemektedir. Öte yandan, Sivil Toplum Vizyon Belgesi ve II. Eylem Planı (2025-2027) hazırlık sürecinde de STK'ların görüş ve önerilerine başvurmak için ilkindekine benzer bir metot izlenmiştir ve eylem planının kapsamı, önceki

sürecin etki ve değerlendirme bulgularıyla uyumlu şekilde genişletilmiştir.¹⁵

Sonuç olarak, Sivil Toplum Vizyon Belgesi ve Eylem Planı (2022-2023) Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın sorumluluk alanlarına dair politikaların geliştirilmesinde STK'lara atfedilen rolü olumlu şekilde desteklemektedir. Katılımcı demokrasinin gereği olarak katılımın her aşamasının (bilgilendirme, danışma, geniş kapsamlı diyalog ve ortaklık) uluslararası mutabakatla oluşturulmuş ortak ilkeler ve yöntemler doğrultusunda yapılandırılmasına ve katılım araç ve yollarının herkes için anlaşılır ve şeffaf bir şekilde tanımlanmasına hala ihtiyaç vardır. Bu yönde atılacak adımlar, kamu politikaları tasarlanırken sivil katılımın karar alma süreçlerinin içselleştirilmiş bir parçası haline getirilebilmesine imkan tanıyacaktır. STK'ların etkin, belirleyici ve eşit paydaşlar olarak kamu politikaları üzerinde hak ve söz sahibi olabilmesi için STK'ların bağımsızlığını korumasını, eleştirel görüş ve tavsiyelerin istişare zeminlerinde herhangi bir engelleme olmaksızın dile getirilebilmesini garanti altına alacak asgari koşulları belirleyen açıkça tanımlanmış standartların ve işleyiş biçimlerinin oluşturulması asgari bir ilk adımdır.

14 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sivil Toplum Vizyon Belgesi ve II. Eylem Planı (2025-2027) Durum Değerlendirme ve Beklenti Raporu, 2024. <https://sosyaltaraf.aile.gov.tr/media/xa0ijrd0/stvb-ii-eylem-planı-2025-2027-durum-değerlendirme-ve-beklenti-raporu.pdf>

15 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sivil Toplum Vizyon Belgesi ve II. Eylem Planı 2025-2027, 2024. <https://ulusaleyem.aile.gov.tr/media/p3pf4yfo/stvb-ii-eylem-planı-2025-2027.pdf>

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İeriği yalnızca TÜSEV'in sorumluluğundadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.